

Nisap Miktarı Mala Sahip Ergin Olmayanın Zekâtı

Allah Teâlâ'ya sonsuz hamd eder, Hz. Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e, âl ve ashabına selam ederiz.

Akıl hastası ve ergin olmayan kişinin, sahip olduğu mallardan zekât vermekle yükümlü olup olmayacağına dair ihtilaf edilmiştir.

Es-Serahsî (ö.483) ve **el-Kâsani** (ö.587) ve daha birçok **Hanefî Âlimlerinin** beyanına göre; akıl ve bulûğ, zekâtın vacip olmasının şartlarındandır. Zira âlimler, zekâtın ibadet oluşu yönüne bakmışlar ve ibadetlerdeki asıl gayenin mükellefin imtihan edilmesi olduğunu söylemişlerdir. Akıl hastası ve ergin olmayan kişinin imtihana tabii tutulamayacağını aşikâr olduğu göz önüne alınarak ibadet olan zekât ile de mükellef tutulmalarının söz konusu olmayacağını beyan etmişlerdir.

Hz. Ali ve **İbn Abbas** (Allah onlardan razı olsun); ergin olmayan kişiye namaz vacip olmadığı müddetçe zekâtın da vacip olmayacağını söylemişlerdir.

Hz. Ayşe validemiz ve **İbn Ömer** (Allah onlardan razı olsun) ise; çocuk ve delilin malından zekât verilmesinin vacip olduğunu söylemişlerdir. **Şâfîî mezhebi** de bu görüşü benimsemiştir. Şu kadar var ki; bu sorumluluk, çocuğa veya deliye değil veliye ait olduğu için akıl hastasının iyileşmesi mümkünse iyileşinceye kadar, çocuk da baliğ oluncaya kadar velileri, onlara ait malların zekâtını onların adına, mallarından ödemekle yükümlüdür.

Çocuk ve akıl hastasının malına zekât düşmez diyen Hanefî mezhebi, cumhurdan farklı bir görüş tercih etmiştir. Bu açıdan Hanefî mezhebine göre zekât verecek olan kişinin baliğ ve akıllı olma şartı aranır. **İmam Ebu Hanife** (Allah ona rahmet etsin); baliğ ve akıllı olmayanları, toprak mahsullerinden alınan zekât (öşür) dışında, zekâtla mükellef tutmamıştır. Onların mallarının zekâtını veli ve vasileri de vermek zorunda değildir.[\[1\]](#)

Hanefî mezhebi çocuk ve akıl hastasının malına zekât düşmez derken dayandıkları delil; **Ebu Dâvut**, **en-Nesâî** ve başkalarının sahih isnatla rivayet etmiş olduğu şu hadîs-i şerîftir:

عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ عَنْ النَّبِيِّ عَنْ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنْ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ وَعَنْ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ أَوْ يُفْقِ

Hz. Ayşe (Allah ondan razı olsun)'den, Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Ergenlik çağına ulaşınca kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan ve akıllanıncaya veya ayılıncaya kadar deliden kalem kaldırılmıştır.” [\[2\]](#)

Bu hadis-i şerifteki “kalem kaldırılmıştır” cümlesi, yükümlülüğün olmamasından kinayedir.

Bu hususta kıyas yani akli delil olarak şöyle denmiştir.

Başta **el-Buharî** olmak üzere birçok hadis-i şerif kaynağında mevcut olan “İslam, beş temel üzere bina edilmiştir; namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek ...” hâdis-i şerifinde İslam’ın şartları sayılmış ve bu şartlarda ortak özellik hepsinin akıl-baliğ olan kişilere vacip olduğu, çocuk veya deliye ise vacip olmadığı hususudur. Şu halde zekâtın kıyas edilebileceğinin en iyisi namaz ve diğer ibadetlerdir.

İbadetler iki kısımdır:

1-Doğrudan maksut olan ibadetler.

2-Doğrudan maksut olmayıp maksuda vasıta olan ibadetler.

Birinci kısım da niyet ibadetin sevabının şartı olduğu gibi sıhhatinin de şartıdır. İkinci kısımda ise niyet, sadece sevap almanın şartıdır. Sıhhatinin şartı değildir. Zekât, namaz gibi maksut ibadetlerdendir. **Maksut ibadetler ise niyetsiz olmaz.** Farz olan bu tür ibadet niyet olmadan yerine getirilemez. Çocuk ve akıl hastasının niyeti ise geçersizdir. Zira farza niyet edebilme ehliyetleri yoktur. Zaten bu münasebetle ibadetler kendilerine vacip de değildir. Çünkü bu konudaki ilahî hitaplar onları kapsamamaktadır. Niyetin yerine getirilmemesiyle nasıl namaz düşüyorsa, aynı şekilde zekâtın da onlara vacip olmaması iktiza eder.

Deli kişiler için iki durum söz konusudur:

- Aslî mecnun yani doğuşundan buluş çağına kadar deli olarak yaşayan ve buluşundan sonra deli olarak hayatına devam eden kişidir.
- Arızî mecnun yani buluş çağından sonra aklını yitiren kişidir.

İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin)’e göre her iki kısım için yani aslî ve arızî delilik için geçerli olmak üzere iki ayrı durumdan bahsedilebilir.

1. Sürekli olan deliliktir ki bu çeşit delinin malında zekâtın vacip olmayacağına dair Hanefi mezhebinde her hangi bir ihtilaf söz konusu değildir.[\[3\]](#)
2. Tariî/sürekli olmayan deliliktir ki bazen akli başına gelip bazen aklını kaybeden kişidir. Bu çeşit delilik şer’an yok hükmünde kabul edilmiş olduğundan böylesi bir kişi zekâtla yükümlü tutulmuştur. Ancak arız olan delilik bir tam yıl devam edecek olsa bu, aslî delilik hükmünde olup malından zekât verilmesi gerekmez.

İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin)’in aslî ve arızî için kabul ettiği bu iki durumu **İmam Ebu Yusuf** (Allah ona rahmet etsin), sadece arızî yani buluş çağından sonra doğan delilik için kabul etmiştir.[\[4\]](#)

Şu halde İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin)’e göre ister arızî ister aslî, İmam Ebu Yusuf (Allah ona rahmet etsin)’a göre arızî bir deli, senenin bir kısmını deli olarak, diğer kısmını ayık olarak geçiriyorsa zekât vermesi

gerekir mi?

Esasen bu kişiye zekâtın vacip olup olmayacağına dair iki farklı rivayet vardır.

Birincisi **Nadiru'r-Rivaye** olarak İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin)'den gelen görüştür ki senenin az da olsa bir bölümünde aklı başına gelmişse zekâtının verilmesiyle yükümlüdür. Bu aynı zamanda **İbn Sema'a**'nın, İmam Ebu Yusuf (Allah ona rahmet etsin)'tan yaptığı rivayettir[5].

Diğer rivayet yine İmam Ebu Yusuf (Allah ona rahmet etsin)'tan talebesi **Hiřam**'ın yaptığı rivayettir ki; senenin çoğunu akıllı geçirirse zekât vacip olur. Aksi halde zekâtla yükümlü tutulmaz.[6] Fetva birinci görüştür.

HÜSAMETTİN VANLIOĞLU BAŐKANLIĐINDA FIKİH KURULU

[1] Ebu Bekir Muhammed b. Ahmed şemsu'l-Eimme es-Serahsî, el-Mebsût; Alâuddin Ebû Bekr el-Kâsânî, Bedâyiu's-Sanâyi fî Tertibi'ş-Şerâi'

[2] Ebû Davut, kitabu'l-Hudut, bab fi'l-Mecnuni yesriku

[3] Kemal İbnu'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, 1/484

[4] Kemal İbnu'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, bulak, 1/484

[5] Fetavâ'l-Hindiyye'de bu görüş, el-Hakim-i Şehid'in el-Kafi isimli eserine dayandırılarak zahiru'r-rivaye olarak verilmiştir. 1/172

[6] Alâuddin Ebû Bekr el-Kâsânî, Bedâyiu's-Sanâyi fî Tertibi'ş-Şerâi'